

CASA STORCK DE LA BALCIC

Liliana Vârban

În cartea sa autobiografică FRESKA UNEI VIETI, apărută la București în 1943, Cecilia Cuțescu Storck a dedicat un capitol mării. Acesta, intitulat „Povestea minunată, Balcicul” are un motto care îl caracterizează pe autor în același timp în calitate de om și artist: „Am simțit că voi fi triumfătoare și am îndrăznit să pornesc la drum”. Chiar dacă a căzut deseori pradă îndoielii, copleșită atât de onoruri cât și de critici, ea s-a încumetat totuși să se îndemne la drum, anume pe calea stăruinței artistice. Odată lansată în aventura sa spirituală, a deschis cu adevărat căi noi de exprimare în artă și a îndrăznit acolo unde femeia încă nu pătrunsesese, în domenii până la ea interzise personalităților feminine cum ar fi pictura monumentală în România sau învățământul superior artistic în Europa. A reușit toate acestea fără a apela vreodată la facil, refuzând compromisul de-a lungul itinerarului ei creator. Fire dărză, a depășit momentele dificile având ca gând îndrumător: „munca, munca și iar munca”, cuvinte înscrise deasupra intrării în atelierul devenit muzeu din București.

Ținem să precizăm faptul că sorții Storck au ridicat în București nu o casă, ci un așezământ de cultură, unic în România și rar, poate, chiar în lume – incintă de locuit și de lucru concepută de la început pentru a fi deschisă iubitorilor de artă. Conclucrarea dintre arhitectul Alexandre Clavel și artiștii Storck s-a finalizat într-o reală operă de artă ce adăpostește creația unei întregi dinastii de artiști. Muzeul Storck este acum depozitarul creației lui Karl Storck – tatăl, întemeietorul școlii românești de sculptură, – conservă mărturiile artistice ale fiilor săi – Carol și Frederic – care, la rândul lor, au fost sculptori și păstrează memoria pictoriței Cecilia Cuțescu Storck. Pasiunea pentru arta profesionistă a fost continuată de urmașii acestora: pictorul Romeo Kunzer, fiul Ceciliei din prima sa căsătorie, și de către fiicele lor, arhitecta Gabriela Storck și ceramista Cecilia (Lita) Storck Botez, urmate apoi de către fiii Litei, sculptorul Alvaro Botez și arhitectul Alexandru Botez.

După înălțarea acestui edificiu, Cecilia și-a dorit cu ardoare un spațiu asemănător ridicat, undeva, pe țărmul mării. A iubit întotdeauna întinderile marine, dominate de tensiunea dintre lumină și culoare, spații întâlnite în călătoriile sale prin Bretania, în timpul studiilor din Franța. Și-a dorit de asemenea să se regăsească într-o parte de lume relativ izolată, propice pentru reculegere, unde inspirația să-și spună cuvântul copleșită de peisajul pe care natura atât de generoasă i-l dăruia. Atracția de a trăi în imediata apropiere a mării a determinat-o în cele din urmă să-și clădească o reședință la Balcic.

Loc de bucurie și tărâm de vis, Dionysopolis, cetatea din vremurile antice cu Balcicul de astăzi, a reunit și inspirat totodată artiștii români în scurta perioadă când această regiune geografică a aparținut României. Natura de aici produce un contrast incitant de redat pe pânză între misterul mării, dramatismul coastelor și așezările oamenilor. Turci, tătari, armeni, bulgari, greci, localnicii de aici au adăugat un plus de

mister și au învăluit într-o aură exotică un ținut bântuit de tot atâtea tradiții și obiceiuri ce își regăsesc sorgința în timpuri imemorabile. Fermecată de aceste locuri, Cecilia reușește ca, în urma succesului la expoziția de la Maison d'Art, să cumpere la Balcic un fost pavilion turcesc numit Vila Elena.

Aici, lângă palatul și alături de grădina reginei Maria, clădirea există cu încăpățănare și astăzi, semn al trecerii unor importante personalități românești pe aceste meleaguri. Casa, așezată pe o înălțime a „Coastei de Argint”, domină golful Balcicului în întregul său. În stânga, malul în amfiteatru are ca fundal dealurile dobrogene, iar în dreapta, coasta în zigzag se pierde în ceață spre Varna. Odată instalată în vila locuită din primăvară până toamna târziu, familia Storck ducea o viață simplă, împărțită între muncă, reculegerea și vizitele prietenilor și rudelor. Sora Ceciliei – actrița Ortansa Satmary, împreună cu soțul acesteia – pictorul Alexandru Satmary (fiul lui Carol Popp de Szathmary) își construiseră o casă în apropiere, ca mulți alți artiști contemporani lor. În acest context monden sunt de consemnat și vizitele neprotocolare ale Reginei Maria și ale Principesei Ileana. Cunoscute fiind preferențiale Reginei Maria pentru reședința de la Balcic s-a creat în epocă o modă a pelerinajului în zonă, benefică, am spune noi, pentru că aflulx de artiști și turismul select au lăsat urme artistice marcante.

Casa artiștilor Storck de pe litoralul Mării Negre ca și reședința bucureșteană nu constituia numai un loc de regurare domestică, ci se definea și ca studio de creație. În timp, Cecilia a mai adăugat pavilionului inițial un atelier de pictură și un salon închipuit într-un stil auster, de mănăstire, cu pereții văruiți în alb, vegheat de o sculptură a Sfântului Sebastian, realizată în lemn policrom. Acesta, într-o firidă, îi amintea artistei de peisajele îndepărtate ale Bretoniei, mai precis de Morlaix.

Din volumul zidului ies în relief bănci simple de piatră, bănci care înconjoară protector spațiul ferestrei cu vedere spre mare sau formează balustrada treptelor spre atelierul de pictură. Cecilia a optat pentru plasarea, anume pe această balustradă, a sculpturi IUBIREA de Brâncuși. Deasupra atelierului s-a construit o loggie, Foișorul voievodal cum îl numea Frederic, observator predilect pentru imensitatea copleșitoare a mării. Cu arcade monumentale acesta nu se armonizează însă cu structura arhitectonică a vechiului pavilion turcesc. Credem că Cecilia Cuțescu Storck își dorea mai cu seamă o clădire realizată unitar în viziune și nu neapărat în fapt arhitectonic. Dacă în București se construise un templu închinat artei, aici, la Balcic templu era destinat soarelui. De-a lungul anilor, Cecilia a reușit să-și transforme visul în realitate cu mari sacrificii. Piatra, lemnul sau cărămida sunt supuse voinței și dorințelor artistei. Fațada opusă litoralului este sobră, asemenea unei cetăți cu ziduri aproape compacte, brăzdată de puține ferestre și cu o ușă îngustă și înaltă. Ea a dorit și a reușit ca noua ei locuință să se integreze omogen și expresiv, sobru și simplu, în forma ei definitivă, universul marin. Spre orizont, loggia se deschide prin opt arcade din piatră, ferestre largi cu feronerie inspirată de basilica San Marino din Veneția aducând o respirație meditativă în plus. La intrarea dinspre mare a fost așezat un bloc de marmură împodobit cu frunze de acant bloc provenit dintr-o descoperire arheologică. Nu întâmplător, obiectul de proveniență antică a fost așezat la loc de cinste, ca piatră de temelie simbolică pentru o creație aparte care ar fi însăși noua casă Storck de la Balcic.

Grădina dintre mare și casă a fost modelată în terase ce prindeau probabil viața prin contrastul dintre umbră și lumină. S-au urmărit cu asiduitate realizarea armoniei

între elementele naturale – coroanele copacilor, peluzele cu flori, pergolele susținute de coloane albe și intervenția artificială a băncilor de piatră răsărite dintre pașiștile înverzite. Cinci terase, ale căror ziduri, decorate cu basoreliefuli în marmură sau terracota (unele creații ale lui Frederic Storck) erau destinate să creeze ample spații menite meditației și contemplației. Ultima terasă se deschide spre linia apei și se metamorfozează într-o curte pentagonală mărginită cu ziduri și bănci care străjuie înscrisuri în piatră ale lui Frederic Storck: „Mara este izvor de inspirație. O, mare, ridică-mi sufletul spre ideal. Artist, forța ta stă în singurătate”. Sculptorul nu era nici vorbăreț, și, mai cu seamă, nu era nici un retor emfatic, cuvintele sale săpate în piatră fiind poate o dovadă a dorinței sale de a profera un îndemn către sine și de a oferi un apel pedagogic către viitorime. Atât Frederic cât și Cecilia s-au remarcat în calitate de dascăli ai multor artiști la Școala de Belle-Arte din București și de aceea au rămas în memoria acestora ca exemple de dăruire profesională.

Dantela decorațiilor romanice a patru coloane care străjuiau reședința formează comoara modestă a Ceciliei repatriată odată cu părăsirea Balcicului de către români. Aceste coloane se află astăzi în grădina casei muzeu din București, str. Vasile Alecsandri nr. 16. Pe unul din capitelluri, cel care înainte cel mai mult spre mare, soții Storck au săpat în piatră începutul unui poem de Rabindranth Tagore: „Arivee au bord de l'éternite, ou rien ne se disipe...” versuri pe care le putem citi și astăzi, în grădina muzeului Storck. Loggia, loc de reculegere în fața mării, a fost decorată de Cecilia în ultimul an al șederii sale în Cadrilater, cu o pictură murală în tempera. „Am pictat figuri amintind peisaje ideale, în care nu lipsesc corăbiile ce poposesc în porturi, cu ziduri drepte și neobișnuit de înalte oprindu-se brusc în mare. Cu drumuri prăpăstioase și fecioare în rugăciune desprinzând lumini din strălucirile cerului. Pe dealuri ascuțite, alergau în sus și în jos călăreții cu mantale fluturânde, ca în icoanele bizantine”. O loggie mai mică, cu pereții vopsiți în roșu pompeian, ca și exteriorul casei din București, pune în valoare sculpturi în bronz sau marmură ale lui Frederic Storck. Tot aici, ei au păstrat un zid patinat de vreme al aceluși pavilion turcesc de la începuturile priplului prin Balcic.

Cecilia a lucrat mult, inspirată de peisajul dramatic al Balcicului. Pentru a cunoaște mai bine zona și în dorința de a surprinde esența naturii, ea a cutreierat munții, satele tătărești cu case albe și acoperișuri violete. Poate nici un artist român nu a izbutit să surprindă atât de expresiv și de convingător ca Cecilia Cuțescu-Storck panorama fascinantă a acestor meleaguri, frumusețea și diversitatea locuitorilor desprinși parcă dintr-un trecut imemorial. Mereu atentă la natură, pictorița a avut marea șansă de a-și împărți activitatea între atelierul din București unde-și crea compozițiile și studioul din Balcic unde își desăvârșea peisajele. Tot aici și-a compus schițele pentru una din cele mai importante opere ale sale – pictura de mari proporții de la Academia de Înalte Studii Economice „Istoria Comerțului Românesc”, finalizată în anul 1933 în București.

Izvor de inspirație și de elevație spirituală, sediu al năzuințelor și al realizărilor, al bucuriilor și al necazurilor, reședința Storck de la Marea Neagră rămâne mai mult o umbră a gloriei după cum mărturisește Cecilia: „Bucuria mi s-a năruit în pustiu de dorul Balcicului și duhul nostru rătăcește de atunci fără încetare prin acele locuri, alături cu vântul nopților senine și al celor furtunoase, tânguindu-se împrejurul clădirii, sau în vârtejul frunzelor de nuc îngălbenite, în bazinele secate și pe cărările pustii”.

Balcicul Ceciliei îl regăsim cu forță expresivă în multe lucrări ale pictoriței în peisaje, schițe, portrete. Acestea sunt regrupate acum în muzee sau colecții particulare și stăruie ca mărturii ale impresiilor sale din acele locuri. Fără îndoială însă tensiunea spirituală și energia creatoare cumulate în Balcic, în perimetrul unei case înălțate cu trudă și cu dragoste și-au făcut simțită vibrația creatoare în opera artistei. Dincolo de evidențe rămân totuși de scos la lumină misterul atmosferei de lucru, secretul ambianței și pasiunea pentru creație care mai dănuie printre zidurile vilei marine, aflate paradoxal, prin forța împrejurărilor, atât de departe dar și atât de aproape de țară.

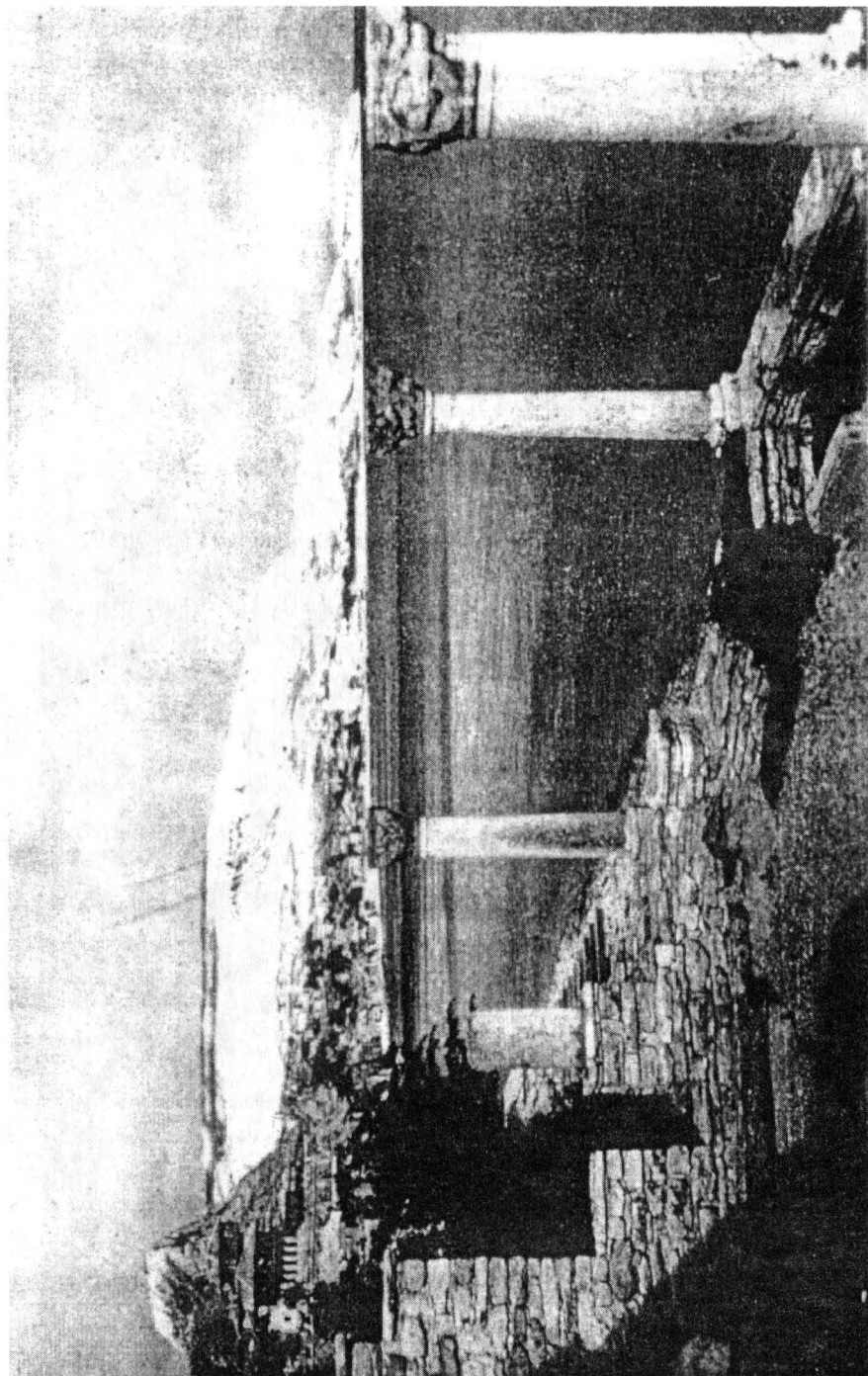
SUMMARY

The Storck House at Balcic, Bulgaria

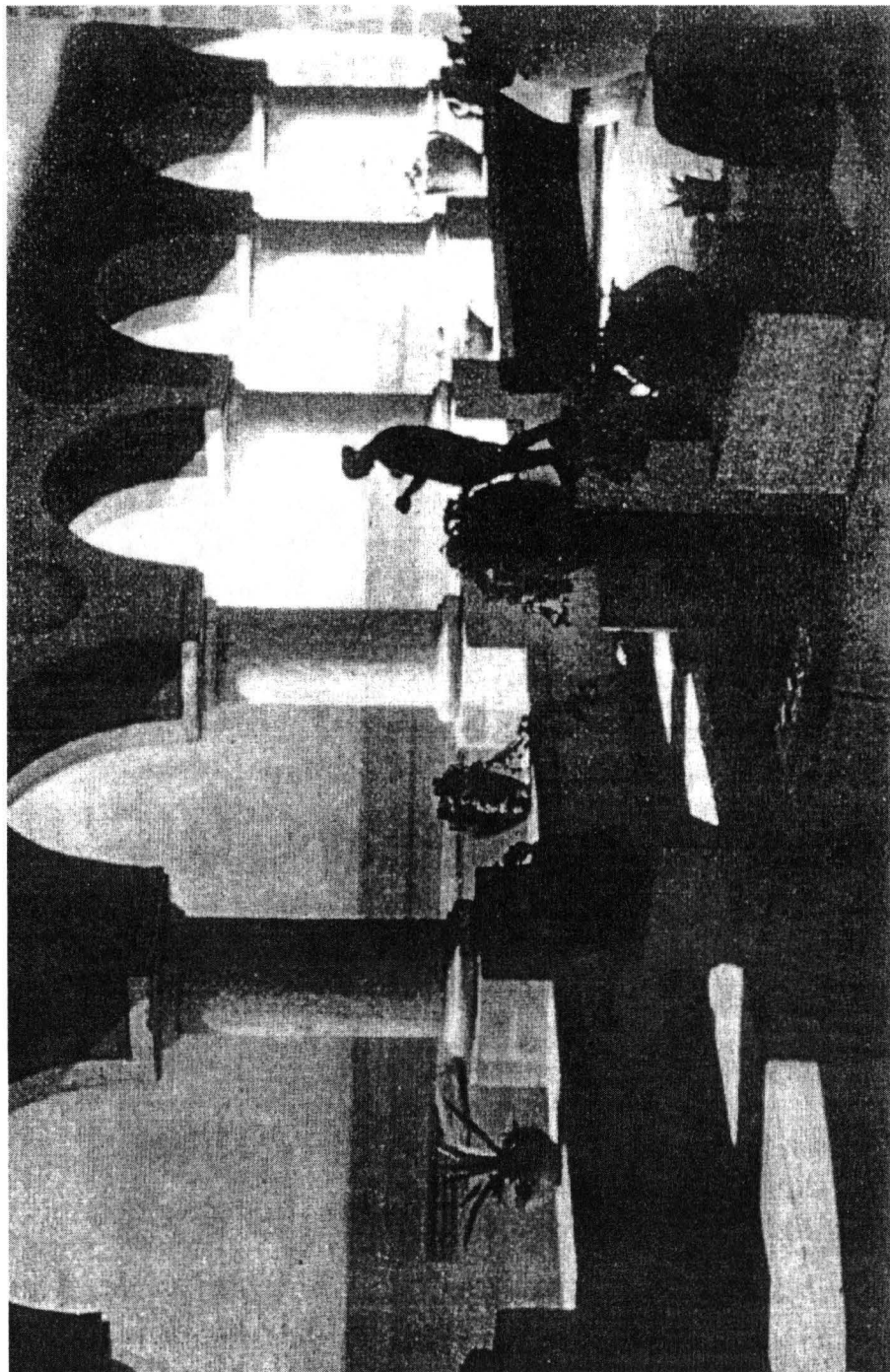
The dreamlike lands of the Dyonisopolis of yore – Balcic today – attracted and inspired many Romanian artists. On the „Silver Coast”, near Queen Mary’s palace, an interesting building attests the Romanian presence in a territory that, for a brief period, belonged to our country: the Storck house, designed and decorated by the women-painter Cecilia Cuțescu-Storck who has managed to notice and render a comprising, expressive image of the fascinating panorama. The house shows an important side of the woman-painter – a real pioneer in domains that, up to her time, had remained forbidden for women, such as monumental painting in Romania, or university art teaching in Europe.

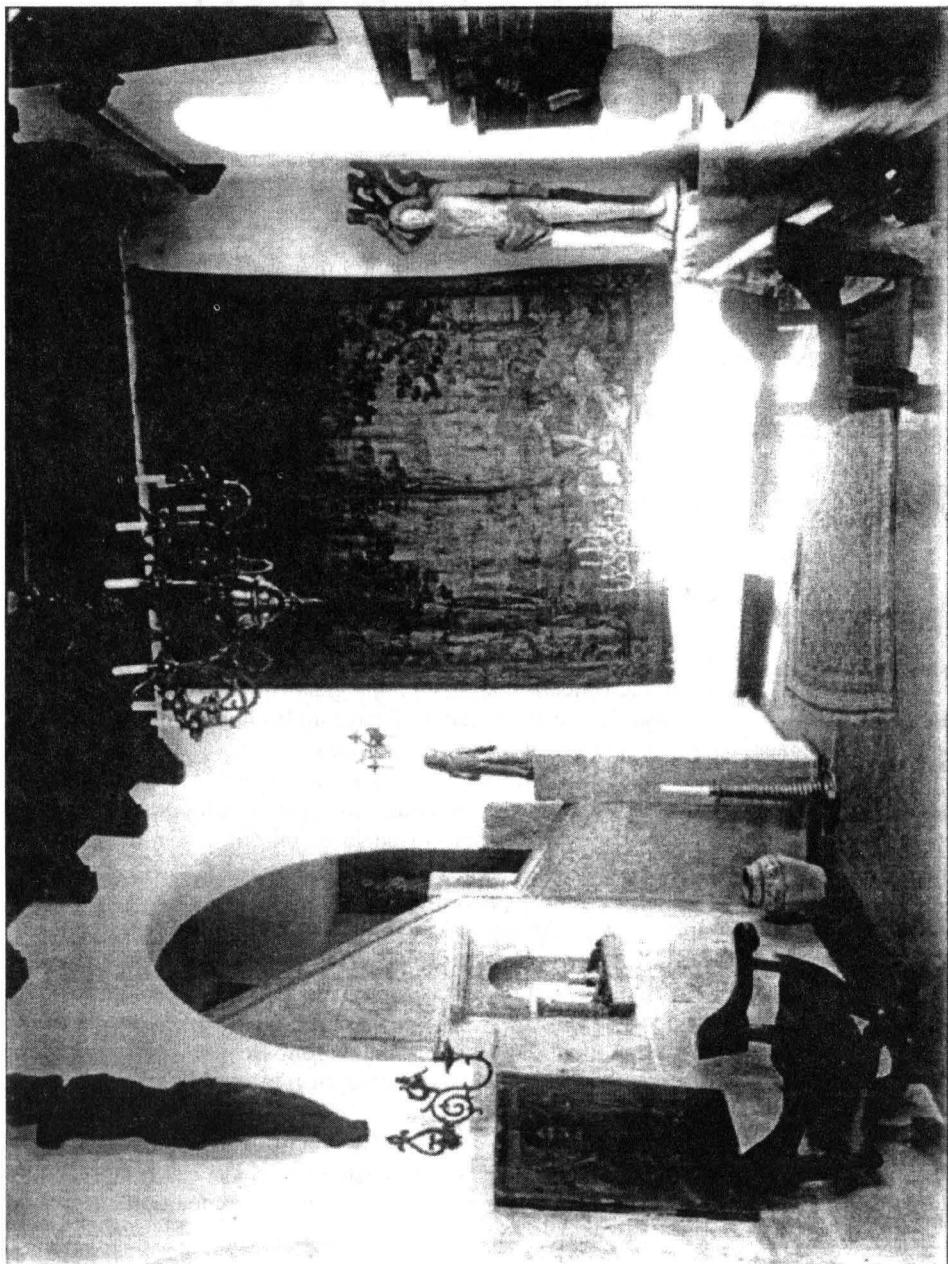
Casa Storck de la Balcic. Fațada spre mare

Casa Storek de la Balcic. Ultima terasă spre mare.

Casa Storck de la Balcic. Loggia.

Casa Storck de la Balcic. Interior.